

Terezínská iniciativa 100

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

březen 2020

*Fotografie Jana Lukase: Pražský Židovský hřbitov
je součástí výstavy Památníku ticha
„DRUHÝ ŽIVOT VENDULKY V.“*

Tryzna v Pinkasově synagoze za oběti rodinného tábora se letos konala v neděli 8. března

Foto Matěj Stránský

Tak jako každý rok i letos jsme se sešli 8. března v Pinkasově synagoze, abychom si vzpomněli, abychom uctili a abychom nezapomněli na tragickou událost, která se stala před šestasedmdesáti lety v Osvětimi-Březince.

Všechny přítomné přivítal předseda Terezínské iniciativy Michal Stránský, zvláště pak uvítal p. Dr. Christopa Isranga, velvyslance Spolkové republiky Německo, s pí Katrin Bock.

Ještě než byla tryzna zahájena, přečetl M. Stránský otevřený dopis p. Pavla Štingla, ředitele Památníku šoa v Bubnech (dopis otiskujeme na str. 6).

Letos zapálil M. S. šest svíček na svícnu za šest milionů židovských obětí šoa. První svíci za židovské matky, druhou za otce, třetí za babičky, čtvrtou za dědečky, pátou za děti a poslední za všechny ostatní z židovského národa, kteří se nevešli do prvních pěti skupin.

Potom si už za mikrofon stoupla Jana Urbanová se svým projevem:

Milí přátelé,

předstupuji před vás s ostychem, protože z tohoto místa v minulosti zaznělo už tolik moudrých a krásných slov, tolik vzpomínek na krutost a nelidskost židovských válečných osudů, že můj terezínský příběh je jen nepatrný střípek v hrůzném mozaice dění, zvaného holocaust.

Vzpomínáme dnes na vraždu, na noc z 8. na 9. března 1944, kdy v osvětimských plynových komorách vyhasly životy 3 792 českých mužů, žen a dětí. Dnešek je příležitostí vzpomenout i na tisíce dalších, jejichž jedinou památkou jsou nikoli hroby, ale jména na zdech této synagogy. I pro mne téměř dvě desítky jmen představují příbuzné, známé, kamarády a kamarádky a vyvolávají dětské vzpomínky na chaos

Michal Stránský

balení zavazadel, smutek loučení a úzkost z jistoty blízkosti dalšího transportu, který bude náš.

Můj příběh patří k těm šťastnějším, protože do Terezína jsem byla se svým otcem deportována přesně v době, kdy byla osvobozena Osvětim a ustaly transporty na východ. Mým domovem se stal blok L 410, dívčí Heim. Jistě tu už bylo řečeno mnohé o ztrátě rodiny, o zimě, o nedostatku jídla a stresu z každodenní blízkosti smrti, o zoufalém pocitu osamění, které zanechalo stopy, s kterými se potýkáme celý život.

Jsou prožitky, které se vracejí a dodnes děsí. Pár dní po příjezdu jsme byly nahnány s dospělými ženami do tísnivého prostoru, snad to bylo v opevnění Terezína. Měla to být očista. V chladné místnosti jsme se tísnily nahé a čekaly na odšívění. Předě mnou stála mladá žena, krásné tmavé vlasy až do pasu. Když na ni došla řada na střihání, propukla v pláč, který nakazil všechny ostatní. Pak nás nahnali do temného prostoru, ze stropu visely hlavice sprch. Zoufalý křik dospělých žen mne ještě dlouho děsil – měly už zřejmě povědomost o plynových komorách. I když se tenkrát opravdu jednalo o sprchy, byl to pro mne zážitek, který ještě dlouho dozníval.

Ale byly i jiné zážitky. Dodnes vzpomínám s vděčností na projev soucitu a statečnosti neznámé vězeňkyně. Jídlo se vydávalo na nádvoří Magdeburských kasáren. Byl únor, nebo začátek března, stála jsem s plechovým hrnečkem, třásla jsem se zimou. Najednou mne oslovila neznámá žena: „Je ti zima?“ přikývla jsem a ona řekla: „pojd' nenápadně za mnou.“ Zavedla mě do prostoru, kde byly sklady šatstva,

nakradeného ze zavazadel vězňů. Vytáhla odněkud dva krátké kabátky, jeden z nich mi oblékla a řekla jenom: „Utíkej!“ Už jsem ji nikdy nepotkala, Dnes vím, že pro neznámé zkrhlé dítě riskovala deportaci na pevnost, možná i život.

Zažila jsem v Terezíně i neuvěřitelnou proměnu, když byl ohlášen příjezd komise Mezinárodního červeného kříže. Tato komise měla již po několikáté dosvědčit, že Terezín je město darované Hitlerem Židům, město, které žije jako všechna ostatní, jen masivní hradby je oddělují od okolního světa. O zkrášlovacích akcích, instalacích falešných obchodů, proměně pustého prostoru uprostřed ghetta v park s pavilonem hraček pro děti, o vydání terezínských bankovek, za které nebylo možno nic koupit, o tom zde jistě už hovořili pamětníci. Já mohu dodat pouze to, že část dětí, mezi kterými jsem byla i já, byla přemístěna z přeplněného L 410 do dětského domova, kde byly postele, kde nás nebylo několik desítek namačkaných na třech pryčnách, ale spořádaně nás bylo jen dvanáct v každé místnosti. Pro komisi bylo nutné předvést i kulturu. Měla jsem to štěstí, že jsem byla Vávou Schönovou vybrána, abych hrála Berušku v inscenaci Broučků. Nácvi probíhal v Sokolovně a střídaly jsme se s dospělými, kteří připravovali Offenbachovu operu Hoffmanovy povídky. Pokud mohu říci, že jsem v Terezíně prožila i okamžiky štěstí, bylo to tehdy. Nácvi divadla pro mne znamenal nejen setkání s výjimečnými osobnostmi, jako byla Váva Schönová, Hanuš Thein, Robert Brock, setkání s překrásnou hudbou a světem divadla, ale i setkání s tátou, který byl vybrán jako zpěvák do operního sboru.

Jana Urbanová

Karol E. Sidon

Generálka Broučků probíhala v napjaté atmosféře. V hledišti sedělo několik lidí z německého vedení, vzpomínám na žhávající světýlka cigaret v prázdném tmném prostoru. Po premiéře nám sál plný vězňů zatleskal, do zákulisí přišel Ältestenrat Mulmerstein, vzal za ruku mne a Květušku Goldschmiedovou, která hrála Broučka, a přivedl nás vydešené ke komisi, která řekla „schön, schön“, pohladila nás po vláskách a byly jsme zase rychle odvedeny zpět. Zanedlouho jsme byli spolu s ostatními vězni nahnáni na náměstí, tam přijely bílé autobusy, do kterých nastoupili všichni dánští vězni, my jsme měli příkaz jim zamávat a tím divadlo s komisí skončilo. Dodnes mi není jasný scénář tohoto představení. Byli členové komise tak zaslepeni, že neprohlédli faleš a prozhanost celé záležitosti nebo to bylo smluvené „něco za něco“, aby zachránili své občany?

Divadlo s komisí skončilo a zanedlouho měl skončit i koncentrační tábor Terezín, jehož závěrečné týdny se staly hrůzným snem. Do tábora byli převezeni vězni z ostatních táborů. Do Terezína byla již v tu dobu zavedena železniční vlečka, kam přijížděly vlaky dobytčích vagonů, plné hladových lidí. Pod okny nového Heimů stál na kolejích vagon, z něhož se ozýval křik, a u malého zamřížovaného okénka se tísnili zoufalí lidé. Když byl konečně vagon otevřen, vyšli z něj vysílení lidé a vypadli mrtví. Tábor se plnil stovkami zubožených vězňů. Mám na to dětskou vzpomínku. Vycházím z Magdeburských kasáren, kde jsem dostala přiděl pět brambor. Byla jsem ještě tak rozmazlená, že jsem si brambory oloupala. Skupinka žen – podle řeči to snad byly Polky – na mne jedna volala a ukazovala, abych jim ty slupky dala. Způsob, jakým se na ně hladově vrhly, nikdy nezapomenu.

Když byl Terezín osvobozen, situace z přelidnění a infekčních nemocí, zejména skvrnitého tyfu, byla natolik děsivá, že bylo rozhodnuto tábor uzavřít, aby infekce nezachvátila celou zemi. Do Terezína přijelo mnoho lékařů, sester a dobrovolníků, kteří se snažili pomoci. Mnozí z nich zaplatili životem, protože skvrnitý tyfus byla smrtelná nemoc. Pražskému evangelickému faráři Přemyslu Pitterovi se podařila téměř neuvěřitelná věc. Vyvezl z Terezína všechny děti, zajistil jim ubytování ve třech zámcích, které opustili němečtí majitelé. Terezín jsem s dalšími dětmi opouštěla na korbě nákladního auta, byla krásná květnová noc. V propouštěcím listu v rubrice „povolání“ mám napsáno „dítě“. Mým domovem se pak na nějakou dobu stal zámek Štířín a po mnoha dalších peripetiích jsem se opět sešla s vlastní rodinou. Tento šťastný konec však nebyl dopřán většině z nás.

Přesto si myslím, že my, takzvaní přeživší, si neseme do zbytku života jakýsi citový úraz, zranění, které se čas od času bolestně ozve. Zejména v poslední době, kdy antisemitismus znovu začíná být hrozbou. Chápala jsem, že tuto zruďnou ideologii plodí totalita, nejen nacistická, ale i komunistická. Vzpomeňme na proces se Slánským, kdy u jmen odsouzených zazněl znovu termín „židovského původu“. Ale proč v současné době?

Jana Dubová: Plynová komora – 8. 3. 1944
Obraz je součástí výstavy Nezapomenu
(kombinovaná technika akvarel a pastel)

Před dvěma týdny jsem poslouchala v televizi debatu, v níž státní zástupce vysvětloval, že vydání Hitlerových projevů a díla Mein Kampf je legitimní z badatelských důvodů. Ale proč jsou dnes v obchodech trika s portréty Hitlera a nacistických osobností, proč jsou v pražských obchodech hrnečky s Hitlerovým portrétem a jak je možné, že se dnes vydává dětská knížka s názvem „Jedovatá houba“, jejíž titulní stránka s obrázkem nosatého Žida si nezádá s odpornými válečnými karikaturami. Text, který jsem si obstarala, pak jakoby zábavnou formou poučuje dětičky, jak poznat příslušníka té hnusné rasy na první setkání: má velký ohnutý nos, odstálé uši, křivé nohy, odporný pohled a páchne. O dalších kapitolách, líčících všechny negativní rysy charakteru Židů se nebudu šířit. Dají se tyto věci vysvětlit studijními účely?

Jak se tomu bránit? Stačí naše iniciativa, promluvy k mladým lidem, propagace památníků holocaustu? Beru i naše dnešní setkání jako příspěvek k této obraně. Ale bude to stačit, aby se náš osud už neopakoval?

Na závěr tryzny se pomodlil vrchní zemský rabín Karol E. Sidon a Michal Stránský se rozloučil s návštěvníky synagogy, poděkoval jim za účast, s tím, že sněm Terezínské iniciativy se z důvodů rizika šíření epidemie koronaviru nejspíš odloží na nějaký vhodnější termín. O tom však budou členové TI ještě informováni.

Památník šoa Praha Osadní 26, Praha 7, 170 00

Milí přátelé a ochránci vzpomínek,
kterých je tato synagoga tichým mementem.

Poprosil jsem Michala Stránského, aby vám dnes v Pinkasově synagoze tlumočil omluvu Památníku ticha za to, že jsme dnešní vzpomínkový koncert na nádraží Bubny a ve Veletržním paláci zrušili.

Nepovažujeme za vhodné zvyšovat v této době riziko šíření epidemie nového viru, kterému naše země čelí. Věříme, že se po uplynutí této mimořádné situace opět setkáme a přídáme k dnešnímu datu alespoň dodatečnou vzpomínku.

Měli jsme pro vás dnes připravený dvojkonzert na nádraží Bubny a ve Veletržním paláci. Měly to být písně, které připomínají melodie poslední naděje, se kterou odešli obyvatelé rodinného tábora do beznaděje. Jsou to noty Masarykovy republiky, která tenkrát rok před koncem války dostala další ze svých nezhojitelných jizev. Dlouho se o ní dokonce ani nemluvilo, terezínský rodinný tábor jakoby neexistoval.

Uděláme všechno proto, abychom březnové datum mohli připomínat dále a šířit jeho odkaz v dalších letech. Měli jsme vás dnes ve Veletržním paláci společně se dvěma ministry naší vlády informovat o tom, že Památník ticha, po dvou letech přibrzdění vývoje, dostává novou naději pro naplnění svého projektu. Zakládáme novou příspěvkovou organizaci Ministerstva kultury, která bude schopna administrovat investice, nutné do přestavby nádraží Bubny. Vznikne ještě na jaře tohoto roku a bude usilovat o to, aby se původní slibný vývoj proměny železniční stanice opět brzy rozeběhl.

Rád Vás o těchto novinkách z Bubny přijdu informovat na sněm Terezínské iniciativy.

Dnes mne omluvte, jsem sám v karanténě po návratu z Itálie. Všem přeji pevné zdraví a vůli pro další období. Nezapomínejme!

Pavel Štingl, 8. 3. 2020

Vzpomínka Přírodní školy na terezínský rodinný tábor

Text i foto: Michal Stránský

V úterý 3. března připomněli studenti Přírodní školy v Maiselově synagoze koncertem 76. výročí vyvraždění terezínského rodinného tábora v Osvětimi. Na koncertě zazněly nejen písně Osvobozeného divadla, ale i písně, které studenti a jejich pedagogové složili na texty básní Hanuš Hachenburga, Petra Ginze nebo Pavla Liona. Vůbec se v podvečer vzpomínalo zvláště na kluky, kteří byli věkem vrstevníky dnešních studentů.

V úvodním slovu řekl ředitel této školy František Tichý, že vzpomínáme nejen na kluky, kteří navzdory všem tíživým okolnostem byli schopni vydávat několik časopisů v nepředstavitelných podmínkách. Časopisy, které i dnes oslovují současné mladé lidi, kteří je čtou, zhudebňují jejich básně a dokážou je i prezentovat širšímu publiku. Současně připomenul, že je tomu deset let, kdy byl zahájen projekt *Terezínská štafeta*.

Na koncertě studenti zazpívali hymnu *Republiky Škid*, písně Ježka, Voskovce a Wericha, samozřejmě zazněla také Terezínská hymna včetně dojemného refrénu *Všechno jde, když se chce*, zazpívaného i v anglické verzi, kterou studenti nastudovali pro zahraniční publikum.

Konzert byl jako všechna vystoupení Přírodní školy, tohoto zvláštního a úctyhodného fenoménu, velmi dojemný a úžasně inspirující zároveň. Znovu je třeba smeknout klobouk před pedagogy a ředitelem školy Františkem Tichým.

Lisa Miková byla oceněna Spolkovým křížem za zásluhy

Podle tiskové zprávy Michaela Vidláková, foto: velvyslanectví SRN

Německý velvyslanec v Praze Dr. Christoph Israng předal paní Lise Mikové Kříž za zásluhy se stouhou Záslužného řádu, který jí propůjčil spolkový prezident Frank-Walter Steinmeier za zásluhy o česko-německé usmíření.

Záslužný řád se propůjčuje německým občanům i občanům jiných zemí za politické, hospodářsko–společenské a duchovní zásluhy. Jde o jediné obecné vyznamenání za zásluhy v Německu a tedy nejvyšší uznání, které Německo uděluje za zásluhy o obecné blaho.

Lisa žije již několik let na Hagiboru, delší dobu převážně lupoutána na lůžko. V poslední době už i těžko dává dohromady své rozběhané myšlenky. Není divu, je jí letos 98 let.

Po okupaci skončila práce nadané oděvní návrhářky v předním českém módním salónu. Od ledna 1942 až do začátku října 1944 byla v Terezíně, následoval Auschwitz, Freiberg a Mauthausen. Takže má o čem vyprávět. A vyprávěla, dokud síly stačily. Nevyčítala, ani nechtěla jen vyvolávat soucit. Chtěla varovat, aby se podobné zlo neopakovalo. To je to, s čím pamětníci, a mezi nimi i ona, již po léta předstupují před mládež. Navzdory svému osudu, který ji přivedl do nacistických koncentračních táborů, byla dlouhá desetiletí ochotná vyprávět o svých tragických zážitcích dalším generacím zejména ve školách u nás i v Německu. Od devadesátých let dvacátého století se Lisa Miková podílela na různých pamětnických projektech.

A za to se jí dostalo onoho vysokého německého vyznamenání, za její dlouholeté úsilí, aby se nezapomínalo na nelidskost nacistického režimu, a za snahy o smíření mezi Čechy a Němci.

Vyznamenání přinesl velvyslanec Dr. Christoph Israng Lise Mikové na Hagibor a upřímně jí blahopřál. Při předání byl přítomen i historik Werner Imhof, s nímž dlouho a často navštěvovala německé školy v rámci projektu Brücke-Most Stiftung a který její vzpomínky zachytil v knížce *Ich bitte Sie, wir sind doch Europäer! Lisa Miková – eine Tschechin, die nicht nur Auschwitz überlebt hat – Prosím vás, vždyť jsme Evropané! Lisa Miková – Češka, která přežila nejen Osvětim*. Knížka vychází nyní i v češtině. Při uvádění německé verze knížky v r. 2018 byla Líza sice už na vozíku, ale ještě ve společenském sále Hagiboru. Malá oslava vyznamenání se však odehrála jen u ní v pokoji, kde seděla ve svém pohodlném křesle, a z jejího obličejce přece jen zářila radost.

„Mezi Prahou a Mikulovem. Židé v českých zemích“

je titul knihy, která mapuje židovský život na jmenovaném území. Dílo devítičlenného autorského týmu se poprvé představilo veřejnosti na německém velvyslanectví 4. února. Kniha vyšla v němčině, přestože byla sepsána v angličtině. Další jazykové mutace ještě čekají na vydání – anglická, česká a hebrejská.

Knihu představili na autorské besedě, kterou vedla Zuzana Jürgens, Petr Karas, Michal Frankl a Kateřina Čapková (na snímku Michala Stránského).

Ka
Ra
Ko
Ro

ハンナのかばん

HANIN KUFRÍK

HANA'S SUITCASE

Režie / Staging: Yoko Matsui

Hudba / Music: Gaku Matsui

4. května 2020 19.00

May 4, 2020 7 p.m.

Hudební divadlo Karlín

JEWISH
MUSEUM
IN PRAGUE

Představení v japonském originálu, překlad do češtiny a angličtiny bude zajištěn.
Presented in Japanese, translation into English and Czech will be provided.

Hudební divadlo
Karlín

Málo známý Pavel Lion

Petra Ginze znají všichni, kdo navštívili Památník Terezín nebo se i jen trochu zajímají o osudy protektorátních Židů. Ano, Petr byl skutečně nadprůměrně inteligentní, vzdělaný a tvůrčí chlapec s velikou fantazií a osobním charismatem. O Petrovi Ginzovi se podařilo zjistit poměrně mnoho, díky tomu, že přežila i jeho sestra, díky jeho zachovaným deníkům a časopisu Vedem i díky vzpomínkám jeho spolubydlícího z terezínského Heimu. A také díky jeho sci-fi románu Návštěva z pravěku, který Petr napsal ve 13 letech a který vyšel v minulých letech knižně.

Ale v Terezíně byli i jiní chlapi, také inteligentní a tvůrčí, kteří jsou publicitou Petra Ginze neprávem zastíněni. Mezi ně patří nejen nadaný a přemýšlivý básník Hanuš Hachenburg, ale např. i zakladatel, redaktor a duše časopisu RIM-RIM-RIM Pavel Lion. Již jsme se o něm jednou v časopisu TI zmínili (TI

č. 82, listopad 2016 – pozn. redakce) při příležitosti odhalení pamětní desky na domě, kde v pražském Karlíně nějakou dobu bydlel. Vzpomínali na něj studenti pražské Přírodní školy, která se již po léta tolik věnuje osudům terezínských chlapců. A tak mě samozřejmě velice potěšilo, že se tito studenti i nadále věnují pátrání po životě Pavla Liona s neméně tragickým koncem, jaký potkal i Petra Ginze a Hanuše Hachenburga. Bohužel, o Pavlovi Lionovi se toho ví mnohem méně.

V úterý 28. ledna v 18.00 hod. prezentoval ve Vzdělávacím oddělení ŽMP Matyáš Bureš, student gymnázia Přírodní škola a autor životopisu Pavla Liona, a František Tichý, ředitel tohoto gymnázia, výsledky náročného bádání. Stručně řečeno – o předválečném životě a životě před deportací se podařilo zjistit jen málo: že se Pavel narodil v Příbrami, v rodině lékaře, že otci se podařilo odjet do Palestiny, tehdy mandátního území Velké Británie, kam ho později měla následovat i manželka s oběma syny. Bohužel to se nepodařilo a žena

s oběma chlapci, když již nesměli užívat svou příbramskou vilu, se přestěhovala do Prahy. Otci v Palestině neuznali jeho lékařský titul (asi neměl možnost doložit potřebné doklady), hlásil se do armády, kam ho pro jeho věk však nepřijali. Co se s ním dělo dál, se zatím nepodařilo dohledat. Co se dělo s Pavlem v Terezíně, o tom poutavě vyprávěli oba přednášející. V chlapeckém domově, který si dal jméno Nešarim (Jestřábi), založil, podobně jako Petr, časopis a nazval ho RIM-RIM-RIM (to byla poslední slabika a součást jejich slavnostního pokřiku). Časopis je možno číst na internetu (<https://www.vedem-terezin.cz/rim-rim-rim/rim-online.html>) a přesvědčit se o tvůrčím duchu mladých autorů. Zajímavé je, že jiný z chlapců tohoto domova se snažil vytvářet konkurenční časopis nazvaný Nešer a mladí redaktori mezi sebou sváděli boj o příspěvky a příznivce. Nakonec však vše skončilo smírem, oba redaktori se spojili a pak už vycházel jen RIM-RIM-RIM. Jenže většina chlapců musela odjet s transportem dál a tehdy ani nečtrnáctiletý Pavel se s nimi v časopisu loučil:

Milí kamarádi, kteří odjždíte. Nemám slova, kterými bych řekl to, co cítím, když odjždíte, kamarádi, s kterými jsem žil skoro dva roky. Chci Vám říci jen to, že i když dnes odjždíte, zůstaneme nadále spjati poutem přátelství a že jednou se sejdeme a vy budete něco potřebovat, pak vám vždy ostatní členové domova „Nešarim“ pomohou, neboť jsme jako jedna rodina. Doufejme, že nás opět Prozřetelnost spojí a že budeme žít opět spolu a volněji.“

Jenže Pavel je brzy poté následoval. Nepřežil. Ani jeho matka a bratr.

Jen jedna věc mě hodně mrzela: V posluchárně vzdělávacího oddělení ŽMP nás onoho večera seděla jen malá hrstka. Nevím proč, jestli jméno Pavel Lion málokomu něco říkalo, ale přece právě nalézání nového, objevování nových dokumentů je tak důležité, dřív než vše zasype čas a zapomnění. Vždyť i tak, když autoři popisovali, jak těžko hledali informace v archivech, mezi příbramskými obyvateli, v Izraeli, i to bylo to velmi zajímavé. Tolik práce, tolik snahy, tak dobře připravená přednáška – a bohužel – tak málo zájmu! Opravdu mi to bylo moc líto!

Michaela Vidláková

Pozvánka do divadla – a ještě něco navíc

MV

V Novém Městě na Moravě žily před válkou dvě židovské rodiny. Na jednu z nich, rodinu Bradyových, jejich město nezapomíná. Jak známo rodiče s mladší dcerkou Hanou nepřežili, jen starší ze sourozenců, Jirka, se vrátil. Před několika lety mu město slavnostně udělilo čestné občanství. Nyní zůstává v Novém Městě vzpomínka na tuto rodinu zakotvena ještě pevněji, jedna z ulic, spojující dvě náměstí, dostala 11. 1. 2020 jméno ulice Bradyových. Slavnostnímu pojmenování byl společně se zástupci města přítomen i Daniel Herman, Jiřího vzdálenější synovec. Je to krásný důkaz toho, jak si město váží svých „zmizelých sousedů“. Pravda, asi je to dáno i tím, že jméno Hany Bradyové se díky nalezenému kufříku rozletělo do světa a dostalo se do povědomí tisíců lidí, ale i tak je to dobře. Bohužel o té druhé židovské rodině z Nového Města, která zahynula celá – o té se neví nic.

(A jen mne tak napadá úplně hloupá otázka – kdyby se po všech vyvražděných rodinách měla v jejich městě jmenovat ulice – jak by vypadal jmenný seznam např. pražských ulic?)

Asi většinou víme, jak se příběh Bradyových do povědomí mnoha lidí dostal: díky tokijské učitelce jménem Išioka Fumiko (ta pomáhala také před více než dvaceti lety zakládat v Tokiu Centrum pro studium holocaustu), která získala z Osvětlení Hanin kufřík a se svými studenty pak našla v Kanadě Hanina bratra Jiřího, aby na osudu jedné konkrétní rodiny zviditelnila zločiny holocaustu a války. Podle příběhu sepsala Karen Levine knihu, která se stala předlohou i pro divadelní inscenace. Jedno takové hudebně divadelní představení bude možno shlédnout u nás:

Hanin kufřík – 4. května 2020 od 19.00 hod. v Praze v Hudebním divadle Karlín v nastudování japonského hudebně tanečního souboru KaRaKoRo. A je to asi možnost zcela ojedinělá! Proto si ji nenechte ujít!

Sněm Terezínské iniciativy, který se v dubnu nekoná, ale konat se bude, jakmile nám to *koronavirus* dovolí

Vážení členové Terezínské iniciativy,

s politováním vám oznamujeme, že sněm Terezínské iniciativy se v pátek 3. dubna neuskuteční. Důvodem je ochrana zdraví našich členů před koronavirem. Toto naše rozhodnutí koresponduje s pozdějšími opatřeními vlády ČR.

A koneckonců, měli bychom si přiznat, že jsme všichni ve věku, kdy bychom si měli dávat na tuto nemoc větší pozor než mladší generace.

Předpokládáme, že na podzim už bude situace příznivější a sněm si v pohodě užijeme.

Přejeme vám všem pevné zdraví a těšíme se na společné shledání.

Předsednictvo Terezínské iniciativy

Přesto zařazujeme na stránky časopisu zprávu předsednictva, zprávu hospodářky a zprávu revizní komise za uplynulý rok, které jsme chtěli na sněmu přečíst.

Zpráva předsednictva:

Michal Stránský, předseda TI

Terezínská iniciativa byla založena před 30 lety, letos tedy slavíme její třicáté narozeniny. Za tu dobu vyrostla z dětských střevíčků, prošla všemi úskalími dospívání a dnes je z ní pěkná a vyzrálá slečna. Je to slečna na vdávání, ženicha jí však nehledáme.

Všechny úkoly, které vyplývají ze stanov Terezínské iniciativy, zdárně plníme, a tak skutečně není nejmenší důvod k pesimismu. Naopak.

Zájezdy školní mládeže do Terezína

Jednou z našich nejdůležitějších činností je umožnit návštěvu Terezína školní mládeži. Studentům českých škol proto financujeme dopravu do Terezína a zajišťujeme jim vzdělávací program, který obvykle obstarávají pracovníci Památníku Terezín. Ale ne vždy. Občas zajišťujeme průvodce ze strany přeživších, i když v důsledku přirozeného běhu života je tato naše činnost méně a méně častá.

Naším cílem je zvýšit informovanost české mládeže o holocaustu, o historii ne tak dávné, a poukázat na – žel, dosud živý – rasismus a antisemitismus ve společnosti. Stále věříme a doufáme, že seznamováním mladých lidí s historií přispějeme k odbourání nebezpečí, které plyne z nacionalismu a xenofobie, rasismu, antisemitismu a náboženské nesnášlivosti.

V minulém roce navštívilo Památník Terezín 57 školních tříd.

Tato naše činnost si samozřejmě žádá nemalé finanční prostředky, které získáváme pomocí dotací.

Našimi donátory jsou:

Nadační fond obětem holocaustu (NFOH), Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a Židovská obec v Praze (ŽOP).

Jim patří i ze stránek časopisu náš dík.

Besedy a přednášky členů TI

Ještě stále vyjíždějí někteří naši členové po Česku i do zahraničí, zejména do Německa a Rakouska, ale nejen tam. I do jiných zemí Evropy, i když těch „cestovatelů“ je stále méně. Zúčastňují se rozličných školních besed, na nichž přibližují své životní osudy, a tím i nedávnou neblahou historií. Snad tím přispívají k tomu, aby se na hrůzy holocaustu úplně a dočista nezapomnělo. Nebo alespoň ne příliš brzo. O to se začínají také starat i členové druhé generace.

Už mnoho let spolupracujeme s ICEJ (Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém), s Živou pamětí, s Gesellschaft für Christlich-Jüdische Zusammenarbeit, s Aktion Sühnezeichen Friedensdienste a dalšími. Samozřejmě je spolupráce s Památníkem Terezín, s Oddělením pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea, s Institutem Terezínské iniciativy. Máme i dobré kontakty s Dolnosaským spolkem podporovatelů Terezína.

Kolik nás vlastně je?

Dohromady máme 300 členů, z toho má Terezínská iniciativa v České republice 264 členů (z toho 122 členů první generace a 142 členů druhé a třetí generace).

V zahraničí žije 36 členů, v Evropě 15, v zámoří 21.

Od minulého sněmu nás však bohužel na věky opustila řada členů. Je těžké jmenovat všechny, a tak mi dovoluňte jmenovat jen několik z nich:

V červnu zemřel ostravský rodák Michal Salomonovič, dlouholetý místopředseda Terezínské iniciativy, místopředseda Historické skupiny Osvětím a člen Židovské obce v Ostravě.

V srpnu nás navždy opustila Doris Grozdanovičová. Doris, která každého znala a všichni znali ji, Doris, která nikdy nikoho nezarmoutila. A odešla z tohoto světa ve zvlášť

smutný den – 21. srpna – cestou z Terezína, kde měla besedu s mladými lidmi.

V říjnu jsme se rozloučili s Věrou Šlesingerovou, drobnou inteligentní dámou, s níž byla vždy radost spolupracovat. Patřila k lodžským. V prosinci zemřela Gita Bakovská.

V uplynulém roce jsme pořádali nebo spolupřítomni nebo jsme se jen zúčastnili řady akcí

Od minulého roku proplácí Terezínská iniciativa přeživším taxi dopravu k lékaři nebo na akce, které pořádáme nebo které pořádají židovské organizace, nebo kde působíme jako pamětníci, jako kompenzaci změněných tarifů autodopravy z grantu Claims Conference prostřednictvím ŽOP. Na tuto kompenzaci nám přispěla Židovská obec. Myslím, že této službě, která je nová, mnozí využíváte.

V dubnu 2019 jsme „sněmovali“, o tom si i ti, kteří se sněmu nezúčastnili, mohli přečíst v našem časopise.

V dubnu také pořádalo Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém už tradiční Pochod dobré vůle a následně shromáždění ve Valdštejnské zahradě pod názvem Kulturou proti antisemitismu. Akce, které jsme se samozřejmě účastnili. Za pamětníky šoa tam vystoupila zvláště vzácná návštěva, paní Hana Sternlichtová z Izraele. Na druhý květnový den připadlo Veřejné čtení jmen obětí holocaustu Jom ha-Šoa, na němž jsme ovšem také nechyběli. Ať už v Pinkasově synagoze, v Terezíně nebo na náměstích českých měst. Při této příležitosti se konal i Koncert sboru studentů konzervatoře z izraelského města Akko v Jeruzalémské synagoze.

V květnu jsme vypravili autobus na Terezínskou tryznu, kterou spolupřítomníme s Památníkem Terezín.

V Terezíně jsme se v červnu opět zúčastnili předávání cen vítězům literární a výtvarné soutěže Památníku, na níž se podílíme udělováním zvláštní ceny Ericha Poláka.

V září na Keve Avot v Terezíně také byli naši členové a aktivně tam vystoupili.

V říjnu si, zejména v Ostravě, připomenuli osmdesáté výročí prvních transportů do Niska. Ani v loňském roce jsme

nezapomněli položit 16. října kytice u památníku lodžských obětí na Novém židovském hřbitově a u pamětní desky v Holešovicích, a následně pak jsme bubnovali pro Bubny a proti mlčící většině.

V říjnu také spolupřítomnil Institut Terezínské iniciativy společenské setkání u příležitosti stého výročí navázání česko-dánských diplomatických vztahů. Při této příležitosti byla velká pozornost věnovaná projektu Dánští židé v Terezíně. Také této události jsme byli přítomni.

V prosinci jsme navštívili Domov sociální péče Hagibor a neformálně promluvili s jeho klienty. Toto setkání nebylo příliš podařené – doufali jsme, že na Hagibor přijdou naši členové, kteří nejsou klienty Domova seniorů, přišli však jen ojedinelé. Možná přišlo oznámení v časopise příliš narychlo a nečekané?

V lednu letošního roku jsme byli v Senátu při příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Letošní výročí bylo o to významnější, že uplynulo 75 let od osvobození Osvětimi.

V březnu jsme uctili tradiční tryznou vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Březince v Pinkasově synagoze. Návštěvnost tryzny byla menší než obvykle, zřejmě již následek obávaného koronaviru.

Pravidelně se zúčastňujeme také porad přípravného výboru před Terezínskou tryznou v Terezíně.

O všech akcích a důležitých událostech se dozvídáte mimo jiné z našeho časopisu. Myslím, že není příliš mnoho organizací naší velikosti a koneckonců i důležitosti, které by vydávaly vlastní časopis. V tom jsme ojedinelí. Časopis nejen integruje všechny členy TI, ale je také kronikou naší činnosti.

Nyní držíte v ruce jubilejní číslo.

Také v tomto roce budeme plnit všechny úkoly, které jsou před námi. Co se týká školních zájezdů do Terezína, máme i na rok 2020 přislíbeny finanční prostředky z NFOH (600 000 Kč), z ŽOP (450 000 Kč), a předpokládáme, že opět i z MŠMT (500 000 Kč).

Zpráva o hospodaření TI v roce 2019

Tamara Pavlíčková, hospodářka TI

Vážené přátelé,
dovolte, abych vás informovala o hospodaření TI za rok 2019, které lze považovat za úspěšné.

Na naši hlavní činnost, tj. podporu zájezdů českých studentů a žáků do Památníku Terezín, se nám v roce 2019 podařilo získat grant od Ministerstva školství, od Nadačního fondu obětí holocaustu a příspěvek od ŽOP.

S pracovníky Památníku Terezín jsme se několikrát sešli a dohodli se na efektivnějším a pro obě strany zřetelnějším způsobu evidence jak zájemců ze strany škol o zájezdy do Terezína, tak i poskytnutých finančních prostředků v průběhu roku. Tento systém usnadní oběma stranám administrativu zájezdů v průběhu roku.

Náklady na dopravu zájezdů českých škol do Památníku Terezín v roce 2019 činily 1.016 tis. Kč. Běžné náklady Terezínské iniciativy činily 638 tis. Kč – což je o 77 tis. Kč nižší oproti rozpočtu.

Celkové náklady za r. 2019 činily 1.654 tis. Kč, což je o 295 tis. Kč nižší než v roce 2018, zejména díky nižším kurzovým ztrátám a dále osobním nákladům.

Celkové výnosy v roce 2019 činily 1.652 tis. Kč, z toho (v tis. Kč):

Dotace MŠMT	500
Dotace na vzdělání NFOH	502
Přijaté příspěvky soukromé osoby	86
Přijaté příspěvky organizace (ŽOP a FŽO)	559
Ostatní výnosy	5

Hospodaření roku 2019 bylo tedy vyrovnané, účetnictví vykazuje ztrátu 2 tis. Kč

Celkový přehled o hospodářském výsledku TI za rok 2019 uvádí následující tabulka:

Název položky	Skutečnost Kč
Bankovní úroky a kurzové zisky	4 270
Přijaté příspěvky	645 650
Provozní dotace	1 001 972
CELKEM VÝNOSY	1 651 892
Spotřebované nákupy a služby	424 973
Osobní náklady	183 431
Doprava školy	1 016 439
Kurzové ztráty, bankovní poplatky, fondy	28 844
CELKEM NÁKLADY	1 653 687
Hospodářský výsledek ztráta	-1 795

Zpráva o činnosti revizní komise Tereziánské iniciativy za rok 2019

*Kateřina Bígllová,
předsedkyně revizní komise TI*

V návaznosti na činnost Tereziánské iniciativy postupovala revizní komise obdobně jako v předcházejícím roce. Tereziánská iniciativa má nadále tři účty: běžný, spořicí a účet

v EUR, provozní náležitosti jsou pochopitelně vyřizovány běžným účtem.

V dubnu ukončila dlouholetou práci tajemnice Tereziánské iniciativy Marta Jodasová. 16. dubna 2019 udělala poslední zápis do pokladní knihy a v témže týdnu byla v přítomnosti hospodářky Tamary Pavlíčkové zkontrolována a předána agenda Věře Semerádové.

Granty spravuje jako v předcházejícím roce koordinátorka FŽO Dita Šnajdřová. Hospodářka Tamara Pavlíčková nadále spolupracuje s účetní Taťanou Zoubkovou. Poslední zevrubnou kontrolu revizní komise jsme uskutečnily 3. března 2020 s Judis Urbanovou a Olgou Kolárovou na podkladě předložené dokumentace a účetních dokladů za r. 2019.

Na základě součinnosti hospodářky Tamary Pavlíčkové s účetní Taťanou Zoubkovou a nynější tajemnicí Věrou Semerádovou bylo shledáno, že výchozí a konečná čísla účetnictví jsou v naprosté shodě, tedy zcela v pořádku. Záznamy pokladní knihy odpovídají předloženým dokladům. Dále jsme kontrolou vyúčtování, přehledu faktur a dokumentace zjistili, že na tematické zájezdy do Památníku Terezín bylo školám účelně propláceno, na co mají nárok. Zkontrolována byla také dokumentace dle sestavy: Pohyby na účtech Tereziánské iniciativy od 1. 1. do 31. 12. 2019.

Tříčlenná revizní komise s uspokojením shledala všechny údaje v pořádku, dokumentace je Věrou Semerádovou řádně evidována a přehledně vedená.

Kontrolovány byly veškeré předložené dokumenty a výpisy Tereziánské iniciativy za rok 2019.

Děkují kolegyním revizní komise za celoroční spolupráci. Členkám a členům Tereziánské iniciativy přeji, aby Tereziánská iniciativa pokračovala v dlouhodobě vytvářeně spolupodpoře.

**Kresba ze soutěže Památníku Terezín na téma:
Jsem tu bez rodiny**

**Natálie Lauryňová: Děti v Terezíně
10 let, ZŠ Liberec, Švermova (1. kategorie, 5. místo)**

TEREZÍNSKÁ INICIATIVA LETOS SLAVÍ 30. VÝROČÍ ZALOŽENÍ

1990 – Terezínská iniciativa – 2020

Tereza Štěpková, Zoja Franklová, Věra Baumová

Právě před třiceti lety, na jaře roku 1990, se začala scházet skupinka deseti až patnácti lidí, kteří využili nových demokratických podmínek k tomu, aby založili organizaci, kterou pojmenovali Terezínská iniciativa. Je to organizace, která měla existovat už mnohem dřív – jenže to minulý režim nepřipustil. O Terezíně se sice mluvilo, ale vždy šlo o Malou pevnost. O tom, že bylo celé město přeměněno na koncentrační tábor pro Židy, odkud byli posíláni transporty na východ, o tom během „socialismu“ nepadlo ani slovo. V budově bývalé školy, kde mělo být muzeum ghetta, otevřeli komunisté Muzeum SNB.

Historii českých Židů za 2. světové války se věnoval historik Miroslav Kárný už od 70. let minulého století. Shromáždil nepřehledné množství informací i statistik o období holocaustu a jeho obětech. Právě on dobře věděl, jak byly za komunistů zkreslovány údaje o počtu československých obětí 2. světové války, protože se oficiálně nesmělo mluvit o tragickém osudu židovské komunity. Přitom většina obětí z Československa byli právě Židé. Byl to také Miroslav Kárný, který dal impuls k založení Terezínské iniciativy.

Pak už šly události v rychlém sledu. Předsedou se stal vědecký pracovník Hanuš Schimmerling, Miroslav Kárný místopředsedou. Mezi členy byli operní pěvec Karel Berman, dlouholetá pracovnice Židovského muzea v Praze Anita Franková, Jaroslav Kraus, terezínská malířka Helga Hošková-Weissová, překladatelka a pozdější předsedkyně Dagmar Lieblová, Jiří Kotouč, Jiří Steiner, Eva Štichová a mnoho dalších.

Vzhledem k tomu, že v Terezíně byli kromě Židů z Československa také vězni z dalších zemí, byla TI založena jako mezinárodní terezínské sdružení. Velmi rychle byly navázány kontakty s Beit Terezin v Izraeli a s mnoha dalšími organizacemi zabývajícími se holocaustem ve světě.

Už v roce 1991 začala TI vydávat pro své členy v ČR i zahraničí časopis Terezínská iniciativa, který vychází dodnes.

Hlavním cílem bylo napravit nedůstojný způsob, jakým bylo až dosud nakládáno s památkou obětí, ať šlo o židovské vězně, kteří prošli Terezínem, Lodží nebo jinými koncentračními tábory. Bylo nutné také změnit koncepci Památníku Terezín, který se dosud věnoval pouze Malé pevnosti. Terezínské iniciativě se podařilo prosadit nového ředitele Jana Munka. Velmi rychle bylo zrušeno ostudné Muzeum SNB a už v roce 1991 bylo ve stejné budově zřízeno Muzeum ghetta.

Ale než začala Terezínská iniciativa opravdu fungovat, bylo třeba najít bývalé vězně a nabídnout jim, aby se do nové organizace zapojili. Do hledání kontaktů se pustily Lýdie Holznerová a Dagmar Lieblová. Prošly celou členskou kartotéku Svazu bojovníků za svobodu, která čítala na 40 tisíc záznamů. Díky této mravenčí práci se podařilo sestavit seznam cca 1300 lidí, kteří byli vězněni v Terezíně a kteří holocaust přežili. Ti dostali od zakladatelů TI dopis a 880 z nich se pak k nové organizaci přihlásilo.

Terezínská iniciativa měla naštěstí řadu přátel v zahraničí, kterým na nové organizaci záleželo a kteří přispěli také sponzorskými dary. Byl to například Jiří Brady, který žil v Kanadě a který přibližně před rokem bohužel zemřel. Významně přispěla také paní Zuzana Justmann. Dlouhodobou pomoc poskytl MUDr. Kurt Toman, který odkázal Terezínské iniciativě celé své jmění, a některé aktivity jsou z jeho dědictví financovány dodnes.

Setkání po mnoha letech

K 50. výročí zahájení transportů do Lodže a Terezína uspořádala TI Terezínské pamětní dny. V jejich rámci byla 16. října 1991 odhalena pamětní deska, kterou vytvořila malířka Helga

Hošková-Weissová. Deska je připevněna před Parkhotelem, v prostoru bývalého Radiotrhu. 17. října bylo slavnostně otevřeno Muzeum ghetta v Terezíně. Uskutečnila se zde tryzna, kde promluvil tehdejší předseda české vlády Petr Pithart a izraelský prezident Chaim Herzog. V Praze proběhl Koncert za čtvrt milionu vyvražděných československých Židů zahájený projevem prezidenta Václava Havla. Koncem listopadu 1991 se konala první vědecká konference o historii Terezína.

To jsou stručná fakta, do nichž se ale těžko vměstnají všechny emoce, které Pamětní dny doprovázely. Zúčastnili se jich nedobrovolní obyvatelé válečného Terezína z Československa i z dalších zemí. Lidem, kteří se mnoho let nemohli setkat, stékaly po tvářích slzy, ve kterých byla radost ze shledání a zároveň lítost nad těmi, kteří nepřežili. Setkávání je přitom jedna z důležitých funkcí Terezínské iniciativy, kterou plní dodnes.

Terezínská iniciativa se také po dlouhá léta spolupodílela na zajištění sociálních služeb pro členy první generace. Šlo například o umístění v některém zařízení sociálních služeb, které zřizuje Židovská obec, nebo také návštěvy dobrovolníků u starších členů v jejich bydlišti, příspěvky na dopravu či zdravotní péči. Starost o tyto služby převzalo v průběhu let sociální oddělení Federace židovských obcí. Na mezinárodních jednáních ohledně odškodnění bývalých vězňů zastupoval TI úspěšně dlouholetý člen vedení TI profesor Felix Kolmer.

V rámci historicko-dokumentační činnosti věnovali členové TI zvláštní pozornost připomínání rodinného tábora v Birkenau. Terezínská iniciativa je proto každoročně pořadatelem pietní vzpomínky na likvidaci tohoto tábora, která probíhá v Pinkasově synagoze, a také spolupracovala na výstavě o rodinném táboře, kterou připravil Památník Terezín v Osvětimi. ►

Nadace neboli Institut Tereziánské iniciativy

Členové Tereziánské iniciativy si brzy uvědomili, že pro splnění všech cílů potřebují pomoc odborné organizace. A tak byla v roce 1993 založena Nadace TI, o jejíž vznik se zasloužili hlavně Miroslav Kárný a prof. Felix Kolmer. V roce 1998 byla Nadace transformována v obecně prospěšnou společnost s názvem Institut TI. Účelem Nadace a později Institutu bylo spravovat peníze z darů (později z grantů) a podporovat jimi vědecký výzkum holocaustu a šířit jeho výsledky publikační a vzdělávací činností, stejně jako přispívat k tomu, aby se Terezín stal místem setkávání lidí z nejrůznějších národů, kultur a náboženství. V úzké spolupráci s Tereziánskou iniciativou byly vydány publikace přibližující vůbec poprvé jména a osudy jednotlivých obětí Terezína. Na základě další systematické dokumentace vznikla Databáze obětí, kterou dodnes Institut TI spravuje a doplňuje. Institut také provozuje odbornou knihovnu, vzdělávací portál holocaust.cz a věnuje se celé řadě významných projektů.

Publikační činnost Tereziánské iniciativy a Institutu Tereziánské iniciativy

Zásadní význam mělo postupné vydávání Tereziánské pamětní knihy, která

zachycuje osudy židovských vězňů Tereziána. Jednotlivé svazky jsou věnovány vězňům deportovaným z protektorátu Čechy a Morava (1995), z území Německa (2000), a z území Rakouska (2005).

Od roku 1994 manželé Kární redakčně a editorsky vedli vydávání odborné ročenky *Theresienstädter Studien und Dokumente*, od roku 1996 také v české jazykové verzi jako Tereziánské studie a dokumenty.

V roce 1995 vyšla také čítanka textů o holocaustu *Cesta* – cíl neznámý, určená pro školy.

V následujících letech byla publikační činnost více přenášena na Institut Tereziánské iniciativy, ve kterém vznikaly také odborné populárně-naučné monografie, např. vůbec první zpracování osudů Fredyho Hirsche autorky Lucie Ondřichové nebo Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939–1941) od Heleny Petrův, mapující zákony a nařízení v letech 1938–1941.

Aby všichni věděli, co se stalo

Členové TI si hned na začátku slíbili, že nedopustí, aby byly oběti holocaustu zapomenuty. Kromě vydávání publikací, jako jsou např. Tereziánské pamětní knihy, se proto TI podílí na vzdělávacích akcích pořádaných pro

mládež Památkem Terezín. Školám přispívá na náklady spojené s návštěvou Terezína a celá řada pamětníků vypráví své válečné osudy při besedách pořádaných pro školní mládež u nás, v Německu i v jiných zemích.

Například Dagmar Lieblová, předsedkyně TI v letech 1999 až 2018, o tom mluvila často: „Já osobně trávím mnoho času besedami s českými, ale také zahraničními studenty. To co dělám je důležité, protože jednou až tu my přežijí nebudeme, chcí mít jistotu, že tady zůstanou Češi i Němci, dnešní studenti, kteří svým dětem budou moci říct: Víím, co se stalo, protože jsem mluvil s paní Lieblovou,“ uvedla v rozhovoru s Irenou Svatošovou, která napsala v roce 2014 diplomovou práci o Tereziánské iniciativě.

Není možné vyjmenovat v tomto příspěvku všechno, co Tereziánská iniciativa za léta své existence udělala. Je to jen krátké zamyšlení nad obrovskou aktivitou a schopnostmi mnoha členů první generace Tereziánské iniciativy, kteří se na zviditelnění památky všech obětí nacistické perzekuce podíleli. Děkujeme a věříme, že jejich následníci z druhé či třetí generace budou pokračovat a spolupůsobit při výchově nové generace Evropanů k toleranci, proti rasismu, antisemitismu a xenofobii s podobným záplem a velkorysostí.

Jak jsme začínali

Helga Hošková, foto Jindřich Buxbaum a Michal Stránský

1989. Konec komunismu. Všichni jsme prožívali euforii z nabyté svobody. Vznikaly nové politické strany, zrušené organizace a spolky se obnovovaly. Do svobody se rodily první děti. Nová generace. Druhého prosince se narodila i má třetí vnučka Sára. Mají před sebou otevřený svět. Budou mít neomezené možnosti studovat a cestovat kdykoliv a kam budou chtít. A rodí se také Tereziánská iniciativa. V té hektické době jsme se s Martou Kottovou zúčastnily shromáždění v jednom sále v Karlíně. Jednotlivci se hlásili do diskuse. Já jsem se neodvážila, ale Marta vystoupila na pódium a suverénně prohlásila: „My jsme tady za Židy.“ Sešlo se nás pak několik v bytě u Šáři Verešové, přidal se k nám organizačně zkušenější Mirek Kárný a dohodli jsme se, že založíme organizaci bývalých vězňů z Terezína. Ustavující sněm byl na začátku roku 1990 svolán do auly Právnické fakulty, kde

j jsme zvolili výbor. Mezi prvními členy byli Mirek Kárný, Honza Schimmerling, Dana Lieblová, Anda Lorencová, Lydie Holznerová, Anita Franková, Eva Kučerová, já a další. Organizaci jsme nazvali Tereziánská iniciativa.

Vytkli jsme si cíl – uchovávat holocaust v paměti lidí a předávat o něm svědectví dalším generacím. Prvním úkolem byla snaha vytvořit v Terezíně důstojnou připomínku jeho role za holocaustu – Muzeum ghetta. Což se v neuvěřitelně krátké době, již v roce 1991 k 50. výročí zahájení hromadných deportací, podařilo. Na závěr slavnostního otevření Muzea zazněla v Terezíně po letech opět opera *Brundibár*, kterou uvedl Dismanův rozhlasový dětský soubor. Pomáhal jim tenkrát pamětník Jiří Vrba, aby scéna i provedení co nejvíc připomínaly ty někdejší. Byla přítomna i Ela Weissbergrová z USA a Gretka Hofmeisterová z Izraele, které v ghettu

Helga Hošková v lednu 2020 – foto J.B.

Pamětní deska – foto M.S.

zpívaly role kočky a Aninky. Nezapomenutelné bylo setkání bývalých vězňů. Mnoho jich přijelo i ze zahraničí, o některých jsme ani nevěděli, že přežili. Bývalí spoluvězni se objímali, líbali, smáli se a plakali radostí i dojetím.

Na místě baráků bývalého Radiotrhu, kde byly shromažďovány transporty, vyrostl veliký hotel. Aby toto místo bylo alespoň symbolicky vyznačeno, byla jsem pověřena, abych navrhla a zhotovila pamětní desku, která by připomínala genocidu českých Židů. Vytvořila jsem tedy figurální reliéf

s textem: „Na památku více než 80 tisíc českých Židů vyvražděných v letech 1941–1945. 45.513 mužů, žen a dětí bylo odvečeno z těchto míst.“ Je tam vyryto i hebrejské slovo JIZKOR. Pamětní deska byla umístěna na betonové stěně před Parkhotelem v Praze 7 ve Veletržní ulici. Byla slavnostně odhalena 16. října 1991, v den padesátého výročí zahájení deportací.

Tak vzpomínám na začátky Tereziánské iniciativy a její první počiny.

Jak jsme začínali

Na začátky Tereziánské iniciativy vzpomíná její dlouholetý místopředseda Jaroslav Kraus

Redakční úprava: Zoja Franklová, foto: Michal Stránský

Jaroslav Kraus se narodil 10. srpna 1922 a vyrůstal v Praze ve smíšené rodině. Od mládí byl aktivní ve skautské skupině. V srpnu 1942 byl deportován do Terezína, kde pak pracoval na stavbě železniční přípojky. Brzy zjistil, že nejhorší je pro něj permanentní pocit hladu. V říjnu 1944 byl Jaroslav Kraus společně se svým bratrem transportován do Osvětimi. Odtud se jim podařilo uniknout, protože předstírali, že jsou soustružník a zámečnický, a dostali se díky tomu na práci do Meuselwitzu, pobočného tábora Buchenwaldu I. V dubnu 1945 utekli z evakuačního transportu a konce války se dočkali v Sokolově. Za minulého režimu Jaroslava Krause sledovala tajná policie a teprve po listopadu 1989 se dověděl, kolik známých o něm muselo podávat zprávy. Byl místopředsedou Tereziánské iniciativy a napsal také publikaci *Střepy vzpomínek*, kterou vydalo Židovské muzeum.

Nejprve chci uvést, že vzhledem k věku (ročník 1922) jsem skoro všechna jména, zvláště příjmení, a všechna čísla, zvláště data, utopil v hluboké studni mého zapomení...

Jakožto „nebezpečný sionista“ jsem poslední tři roky socialistického režimu raději nechodil do budovy č. 18 v Maiselově ulici v Praze. Tím spíše jsem byl po sametové revoluci zvědavý, co se změnilo v jednom z mých dřívějších pramenů informací.

Na schodech radnice jsem potkal jednoho známého a ten mi sdělil den a hodinu, kdy se bude ve druhém patře v zasedací síni konat „něco kolem Terezína“. Šel jsem tam a čtyřem nebo šesti přítomným jsem se musel představit. Nikoho jsem

osobně neznal, jen jsem už dříve slyšel jméno Mirka Kárného. Pak přišlo dalších pár lidí, kteří se většinou navzájem znali. Deset až patnáct přeživších se soustředilo kolem jedné osoby – byl to Mírek Kárný.

Napřed bylo potřeba, abychom si určili účel a cíle, než se rozhodneme založit nějakou organizaci. Rozproudila se pořádná debata, padaly návrhy na jméno organizace. Mně se líbilo Tereziánské sdružení a podařilo se mi prosadit, že má jít o mezinárodní organizaci. Poukazoval jsem na emigraci, a že dolar a marka jsou tvrdší měny než koruna československá. Kárný navrhl název „iniciativa“, mně to nepřipadalo vhodné, ale Mírek – jako skoro vždy – prosadil svůj návrh. Nikdy nebyl předsedou nějaké komise či výboru, ale vždy ►

Jaroslav Kraus v říjnu 2008

... a v prosinci 2019

místopředsedou. Myslím, že z nás všech byl nejchytřejší, nejmazanější a nejzkušenější. Vzpomínám na jeho debatu s Rudolfem Vrbou, který říkal, že Terezín byl ghetto, zatímco Kárný tvrdil, že to byl koncentrační tábor. Později mi jako historik vysvětlil, že koncentrace Židů do pevnosti Terezín neměla nic společného s organizací středověkého ghetta, protože byla součástí „konečného řešení židovské otázky“, kterou vedla a řídila „eses“. A na pomoc si zavolala ještě dvě stě českých četníků.

Na tom, kdo by měl být členem v Terezínské iniciativě, jsme se dohodli poměrně rychle – měli to být ti „kdo byli obětí nacistické protizidovské perzekuce“. Můj doplněk na „vězněné oběti“ byl celkem rychle přijat. Vzpomínám si, že navržený předseda naší organizace prosazoval názor, že bychom měli být „historickou skupinou“ Svazu bojovníků za svobodu. To mě hodně rozčílilo, neboť jsem měl osobní zkušenost s antisemitismem v řadách tohoto celorepublikového svazu. Mirek Kárný se přidal na mou stranu, a tak návrh zapadl!

Důležitá byla podpora ze zahraničí

Další vzpomínky se váží k mé osobní činnosti. Navrhl jsem, aby chom nestanovili žádné členské příspěvky a vsadili na dary, zvláště ty v tvrdé měně. Vedl mě k tomu případ našeho člena Jirky Kotouče. Toho navštívil jeho terezínský kamarád Jiří Brady z Kanady a na rozloučenou mu položil na stůl nějaký barevný papírek – bankovku. Jirka ho přinesl do propůjčené kanceláře na židovskou radnici s otázkou: Co s ním? Byl jsem přítomen a vzpomněl si, že moje snacha pracuje ve státní bance. Tak jsem se tam s ní sešel a za 20 minut mi snacha předala potvrzení o otevření dolarového účtu pro Terezínskou iniciativu! Prý jsme byli u nás jedni z prvních.

Hodilo se to, když jsme připravovali první číslo našeho časopisu. Ujal jsem se toho jako předseda redakční rady do doby jeho zaběhnutí. Časopis vycházel třikrát či čtyřikrát za rok a jeho titulní stranu zdobila perokresba terezínské malířky Helgy Hoškové. *(Na schůzi redakční rady 8. 4. 1998 předložil Jiří Kotouč grafický návrh, jehož autorem byl Jaroslav Sůra. Novou podobu loga časopisu redakční rada*

jednomyslně schválila, jedním z hlasujících členů redakční rady byl i Jaroslav Kraus. A tak od června 1998 – č. 13 – vychází časopis s novým logem, tvořeným jen písmem – pozn. redakce.) Ze začátku jsme v něm poděkovali za dary jednotlivým osobám. Časopis jsme posílali zadarmo všem členům v republice i do zahraničí.

K tomu se mi vynořila vzpomínka na jednoho našeho člena, který se jmenoval Kurt Toman. Pracoval mnoho let ve Světové zdravotnické organizaci (WHO) v Ženevě. Ovdověl, šel do důchodu a přestěhoval se do Vídně. Když onemocněl, napsal závěť, v níž všechny své finanční prostředky odkázal našemu sdružení. Z rakouských zdrojů jsem se dověděl, že na nočním stolku u jeho úmrtního lůžka ležel náš časopis Terezínská iniciativa.

Nové stanovy schválilo neexistující politbyro

Konečně jsme na předsednictvu odsouhlasili naše stanovy. Tehdy jsem bydlel na Letné a „kachlíkárnou“, tedy ministerstvo vnitra, jsem byl už dříve nucený poznat zevnitř. Nabídl jsem se, že tedy obstarám schválení stanov. Stalo se a dokonce velmi brzy. V recepci jsem se ptal na důvod tak rychlého vyřízení a bylo mi řečeno, že každá žádost byla vždy vnitřem důkladně prověřována, jen žádosti s mezinárodním rozsahem nikoliv, neboť byly vždy předem schvalovány politbyrem KSČ. Takže schválení našich původních stanov bylo založeno na automatickém pokračování praxe z minulé doby, přestože politbyro ÚV KSČ už neexistovalo.

Brzy také vznikla pamětní deska u Parkhotelu v Praze 7. Ten stojí v místech bývalého Radiotruhu, v jehož prostorách se nacházelo shromaždiště pro transporty. K vytvoření desky se nabídla paní Helga Hošková a vzniklo tak pietní místo vzpomnutí prvního transportu do Lodže i všech dalších.

Hlavním a přednostním úkolem předsednictva našeho sdružení byla změna funkce Památníku Terezín. Mirek Kárný prosadil za ředitele Jana Munka. Zásluhou nového ředitele a také celého předsednictva Terezínské iniciativy se prostor ghetta, kde dotloukly tisíce lidských srdcí, stal místem pietního vzpomínání na oběti protizidovské perzekuce.

Naše rituály

Téměř po každé naší schůzce či akci jsem měl pocit omlazení. Vzpomněl jsem si vždycky, jak jsem před válkou vedl družinu skautů a jak jsme schůzovali. Vždy mě potěšilo vidět obličje a gesta přítomných na schůzce předsednictva TI.

Měli jsme i své rituály. Posezení jsem měl vždy po pravici předsedy, ani host si tam nemohl sednout. Po každé mi byl

servírován šálek kávy ve stejném hrnečku se třemi hebrejskými písmeny: k-š-r (košer).

Občas jsem se snažil humorem ovlivnit některé příliš dlouhé projevy členů předsednictva. Po pravé ruce Dagmar Lieblové jsem velmi rád sedával až do mého úrazu, kvůli kterému jsem se musel vzdát funkce místopředsedy.

Než začala panika

Michaela Vidláková

Začátkem března jsem odletěla do Izraele. Vlastně jsem tam měla letět hlavně na velkou oslavu 170. narozenin TGM v Masarykově lese u kibucu Sarid, které se měla zúčastnit i významná česká politická delegace, v čele s tehdejšími předsedou Senátu panem Jaroslavem Kubrou.

Ale – jak již dávno řekl jeden moudrý rabín: „Všechno je jinak!“ I tentokrát. J. Kubera bohužel zemřel a v týdnu výročí narozenin se v Izraeli konaly parlamentní volby. Nebyl ustaven nový parlament ani vláda, takže politický partner, s nímž měla česká politická delegace jednat, nebyl k dispozici. Proto byla návštěva našich politiků a VIP odsunuta.

Nicméně oslava, aspoň v menším rozměru, se přece jen konat měla. V té době navštívila Izrael ekumenická mise pořádaná KKL (Židovský národní fond) a ta spolu s osadníky kibucu a skupinkou břeclovských dobrovolníků, kteří již dříve sázeli v lese nové stromky a měli i malý pěvecký sbor s hebrejskými písněmi, měla přece jen vzdát hold Masarykovi a oslavit i zahájení prací na obnově jeho, již silně prořídlého a zplanělého lesa.

Byl připraven večerní program i denní návštěva lesa, proslovy, naplánováno pohoštění, děti z kibucu měly připravené písničky, do Izraele přiletěla i skupinka břeclovských dobrovolníků. Jenže ouha! Mezitím propukl poprask s koronavirem. Jenže břeclovští přiletěli z Vídně a Rakousko bylo na seznamu nebezpečných zemí. Takže ani jejich koncert se nemohl konat a oni hned druhý den odletěli smutně domů. Zbyla tedy aspoň ekumenická mise, ovšem jejich zájezd měl nabitý program a na zastávku v Masarykově

Masarykův les – foto M.V.

Vojáci před akcí v Entebbe – foto archiv

lese měli jen asi půlhodinku. Aspoň to: zašli do lesa, vyslechli si od zástupce kibucu stručnou historii Saridu, který v letech 1926–27 založili čeští osadníci, pak, protože mezi osadníky byl i můj táta, jsem vyprávěla něco o začátcích a vzniku tohoto lesa: byl vysazen v roce 1930 – na počest 80. narozenin TGM – a dál jsem vyprávěla o návrhu jeho obnovy, s nímž jsem v roce 2016 přijela z Izraele do Prahy. Pak jsme dvojhlasně zapěli „Ach, synku, synku“, skupina se prošla po lese, obdivovala záplavu kvetoucích bramboříků, nasedla do autobusu a odjezd...

Ovšem můj zájezd byl přece jen mnohem širší. Začal tím, že po příletu mě na letišti vyzvedla vedoucí Památníku Bejt Terezin Tami Kinsberg, poskytla mi u sebe nocleh a ráno jsem nastoupila v archivu, kde mi jeho archivařka, Tereza Maizels, připravila mnoho pro mne velice zajímavého materiálu, z části ho celá léta sbíral a posílal můj táta. Takže díky ní jsem si mohla mnohé na své elektronické tyčince převést a značně obohatit své zdroje dokladů a informací.

Dalším místem mého pobytu bylo malé město Tivon, nedaleko Saridu, kam mě k sobě pozvala saridská archivařka, Ayelet Rosen, příbuzná jednoho ze zakladatelů Saridu, která s ideou obnovy Masarykova lesa vlastně začala. Odtamtud jsme pak dojížděly do Saridu a i tam, kromě oslavy, se našlo pro mne docela dost práce s překládáním starých dokumentů z 20. let minulého století z němčiny do angličtiny.

Ale právě v domě v Tivonu, kde bydlela Ayelet, mě čekalo největší překvapení: její manžel Jechiam patřil totiž přímo k legendě izraelských dějin. Zúčastnil se jako mladý voják neuvěřitelné akce: osvobození rukojmích po únosu letadla palestinskými teroristy. Stalo se to v roce 1976, kdy letadlo Air France na lince Paříž – Tel Aviv teroristé unesli do Entebbe v Ugandě. Na palubě letadla bylo kromě jiných cestujících, kteří byli propuštěni, 84 izraelských občanů, kterým hrozila smrt. Izrael se rozhodl k ojedinělé a nebezpečné misi na jejich osvobození, která se díky přesnému plánování a úžasné odvaze izraelských vojáků zdařila. Jediný voják ji zaplatil životem, a tím byl bratr Benjamina Netanjahua – Jonatan. O akci byly

natočeny i dva strhující filmy. Ovšem já najednou seděla u stolu s jejím přímým účastníkem! Úcta, obdiv, jak mám popsat své pocity? Vzhlížela jsem k němu, jako když člověk potká opravdový zážrak. Vyprávěl o tom tak prostě – prý byl jen obyčejný voják a měl své instrukce, které prostě splnil. Přitom byl v té první skupině zvláštní jednotky, která seskákala z přistávajícího Jumbo Jetu, aby dalším dvěma letadlům zajistili osvětlení přistávací dráhy. Kdyby to místní posádka odhalila, určitě by je nevtáli vlaječkami a barevnými mávátky...

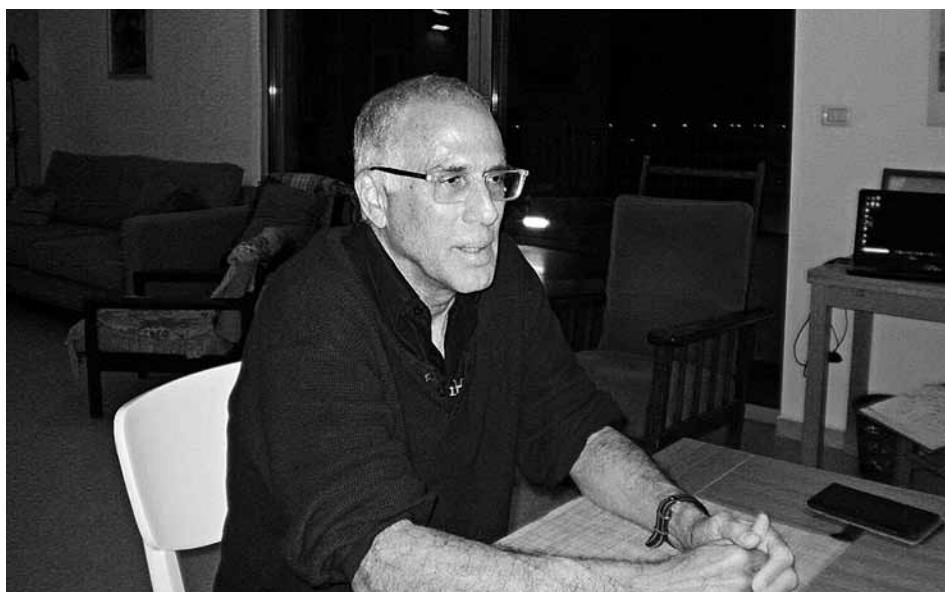
Ríkal, že se všichni vojáci jednotky hlásili k akci dobrovolně – že ti, kteří nebyli vybráni, to velmi těžce nesli. Sedí se mnou teď u stolu. Obyčejný izraelský architekt. Žertujeme, pijeme kafe, ale já stále mám ten dobrý pocit – takoví lidé bránili a dodnes musí bránit Izrael.

„Vždyť jsme jen plnili instrukce.“

(Maně mi projede hlavou, jaký je to rozdíl – kdysi se jedni vymlouvali: „Vždyť jsme jen plnili rozkazy,“ tady hrdinové a tamti – zbabělci a zločinci. Ale tuhle myšlenku rychle zaženu!)

Jechiam jako voják – foto archiv

Jechiam jako architekt – foto M.V.

Po návratu z Brém 2020

Michaela Vidláková

Už po mnoho let jezdívám v lednu do Brém. První pozvání mi přišlo od organizace, seskupující někdejší československé občany žijící v Brémách a jejich přátele, která se jmenuje Porta Bohemica, jmenovitě od její členky Věry Harms, která je také členkou TI. Mé působení ve školách pak po dlouhá léta organizovala pracovnice školského úřadu brémské Zemské centrály pro politické vzdělávání. Dnes v pověření této Zemské centrály dobrovolně převzal celou přípravu, a také mne po celý týden obětavě vozí a doprovází do škol, někdejší, nyní již penzionovaný ředitel jedné brémské školy – Karl-Heinz Koke, skvělý, hluboce humanisticky založený, vzdělaný člověk a dobrý přítel. Mezi učiteli ve školách, které navštívím, leckdy potkává své někdejší žáky, kteří se k němu radostně hlásí.

Co mne vždy velice udivuje, je množství akcí, které se v Brémách konají 27. ledna u příležitosti Dne památky obětí nacionálního socialismu. A letos při významném 75. výročí osvobození Auschwitzu jich je zřejmě o to více. Píši schválně „je“, protože akce probíhají od 8. ledna až do konce března a celkem jich bude dohromady 55! Neuvěřitelný počet! A tematické zájezdy probíhají i později – v březnu je návštěva Terezína, v květnu KZ Esterwegen, v říjnu po stopách holandského odboje a pronásledování.

I když by to bylo možná pro někoho zajímavé, nemohu uvést a popsat všechny pořady z programu, tak jen několik příkladů:

Cyklos akcí zahájila 8. 1. brémská shakespearovská společnost dramaturgií pod názvem „Nelze najít útočiště“ na téma Evianské konference a bludné a marné cesty lodi St. Louis s židovskými uprchlíky, které nikde nevpustili na břeh.

9. ledna pořádala Německo-izraelská společnost „Mé působení v osvětinském Sonderkommandu“ – z výpovědi svědků – četba a přednáška.

A další: „Proti zapomínání“ – pásmo četby vzpomínkových textů pamětníků, úryvků z knih doprovázené dobovými písněmi.

23. ledna se v krásné budově brémské radnice konal hlavní oficiální vzpomínkový pořad Senátu hanzovního města a spolkové země Brémy s úvodním projevem brémského starosty, následovaným dalšími proslovky a hlavně odbornými přednáškami a hudebním doprovodem chlapeckého sboru. Dále: kulturní pořad „Mlčet se nesmí, mluvit nelze“ – program s texty obětí doprovázenými hudbou i mlčením.

„Školní výlet bez návratu“ – o deportaci brémských školních dětí do Minsku a Malého Trostince. Přednáška „Od počátku deportací“ – o pronásledování a deportacích brémských Židů v letech 1941–43. V programu je uvedena také

má návštěva a celotýdenní činnost. Několik vycházek: např. komentovaná obchůzka míst spojených s židovským životem v Brémách, vycházka od kamene ke kameni – brémské Stolpersteiny, vzpomínka na místě zničené synagogy. Kromě toho jsou v té době tématu věnovány i dvě výstavy a jsou promítány čtyři filmy.

Je to až neuvěřitelné, kolik odborníků, historiků i umělců se na tom všem aktivně podílí, a ještě neuvěřitelnější je, že zde nacházejí i publikum pro tuhle spoustu akcí.

A já mohu jen doplnit, že i ve školách jsem se setkávala většinou s dobře připravenými žáky a pozornými posluchači (až učitelé žasnou, jak se jejich žáci umí vzorně a tiše chovat), a leckde padá i spousta zajímavých otázek. Stále je tu boj s jedním dilematem: na jedné straně pro diskusi a osobní kontakt je lepší mít najednou jen jednu, nejvýš dvě třídy, ale na straně druhé – počet mých vystoupení je v tom jednom týdnu omezen na deset (i to pro mne není zrovna málo) a tolik mladých by to mělo – a dokonce i chtělo – slyšet, takže rok od roku mi posluchačů na jedno vystoupení přibývá. Letos jich někdy bylo najednou až 120. Ovšem tím méně se jich dostane ke slovu – a to je velká škoda. Právě ten osobní kontakt, tváří v tvář, má podle mých poznatků cenu největší.

Kdyby tak ten čas byl gumový a dal se natahovat!

NADÁNÍ JE TOUHA

Jako vzpomínku na oběti holocaustu byla 27. 1. 2020 uspořádána v Černínském paláci výstava s názvem Nadání je touha. Je věnována známé rakousko-české malířce Friedl Dicker-Brandeisové a tvorbě jejích žáků. Tato výtvarnice se narodila ve Vídni 30. 7. 1898. 9. 10. 1944 byla zavražděna v Osvětimi. Do 30. let minulého století žila ve Vídni, pak emigrovala do Československa. V Terezíně působila jako vychovatelka, vyučovala výtvarnou tvorbu. Stovky dětských kreseb přežily válku uschovány v Terezíně. Část jich tvoří tuto výstavu, kterou připravila Michaela Sidenberg ze Židovského muzea v Praze.

S projevy se vystřídal ministr zahraničních věcí ČR Tomáš Petříček a ředitel Židovského muzea v Praze Leo Pavlát. Z předneseného vyplynulo, že i po tragédii holocaustu je nutné stále bojovat proti antisemitismu. Vzácným hostem vernisáže byla akademická malířka Helga Hošková-Weissová, která Friedl Dicker-Brandeisovou dobře znala, bydlely společně v Terezíně v dívčím bloku L 410.

Vernisáž ukončil rabín Dushinsky modlitbou.

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Tereziín na téma: Jsem tu bez rodiny

Jsem tu bez rodiny

Michaela Svatá, 15 let, ZŠ a Gymnázium Vodňany (1. kategorie, 8. místo)

Jmenuju se Katka a je mi 11 let. Moji rodiče zemřeli, když jsem byla malá a po jejich smrti se o mě starali strejda a teta. Měla jsem je ráda, i když strejda občas pil a pak na mě křičel. Teta o tom nevěděla, protože často nebyla doma. Jednou, když jsem jí řekla, že na mě strejda řve sprostá slova a obviňuje mě, že jsem všechno zničila, nevěřila tomu. Pověděla mi, že jestli si ještě jednou budu vymýšlet takovou hloupost, pošle mě z baráku, ať si potom dělám, co chci. Nevěřila mi, že by mi tohle strejda někdy řekl, a přitom jsem mluvila pravdu. Víckrát jsem se o to už nepokoušela jí říct, že mi strejda nadává. Pořád jsem radši chtěla poslouchat strejdovy nadávky, než aby mě poslali na ulici. Nelíbilo se mi ho pořád jen ignorovat, jakoby mi nic neříkal, ale nemohla jsem nic dělat. Byla jsem ráda, že se mě ujali po smrti mých rodičů, a tak jsem to přestala řešit. Strejda mi nadával, pak přestal a já odešla do svého pokoje.

Každý večer jsem si sedla na postel a vytáhla jsem si dřevěnou krabičku na klín. Otevřela jsem ji a prohlížela jsem si věci, které mi zbyly po rodičích. Byla tam fotka, jediná fotka, kterou měli. Byli na ní vyfoceni oba dva moji rodiče. Moje maminka byla krásná, měla dlouhé hnědé vlasy a modré oči, které jsem zdědila po ní. Můj tatínek měl krátké hnědo-blondáté vlasy a zelené oči. Pokaždé, když jsem se na tu fotku koukala, začaly mi téct slzy. Pokaždé jsem si říkala, proč tu nemohli zůstat se mnou a proč museli umřít. Když jsem se jednou tety zeptala, jak umřeli moji rodiče, pověděla mi, že měli autonehodu, když jeli do města, aby mi něco koupili. Já jsem v tu chvíli byla u tety a strejdy. Když nám policie oznámila, že zemřeli, tak jsem prý potom ještě hodně dlouho plakala. No nedivím se, měla jsem je vážně ráda, i když si na ně moc nepamatuju. Pokaždé, když jsem zavřela dřevěnou krabičku s mými jedinými vzpomínkami na rodiče, jsem si vzala blok na kreslení a tužku. Strašně ráda jsem kreslila a do těch obrázků jsem dávala vždycky všechny emoce, které jsem měla. Kreslila jsem přírodu, lidi a další různé věci. Obrázky, které jsem kdykoli nekreslila jsem nikdy, nikomu neukázala, ani tetě nebo strejdovi. Už teď jsem věděla, co budu dělat, až budu velká, chtěla jsem být učitelkou výtvarné výchovy. Moje učitelka ve škole na *výtvarku* je strašně hodná a milá. Jmenuje se Milada Němcová. Já chtěla být jako ona. Bavilo by mě učit, jak správně kreslit nebo malovat.

Jednoho dne, když jsem přišla ze školy domů, byl už strejda zase opilý, a řekla bych, že ještě víc, než kdy jindy. Přišel o práci a podle něho jsem za to mohla zase já. Začal na mě křičet a najednou mě uhodil a pak znovu. Uhodil mě

čtyřikrát, než přestal, a poslal mě do pokoje. Tekly mi slzy. Lehla jsem do postele a začala jsem brečet úplně. V hlavě se mi honily myšlenky, proč museli mít rodiče autonehodu, proč nemohli žít, proč mě tu nechali, proč mě strejda musí pořád ze všeho obviňovat, proč mi teta nevěří, že by mi něco takového strejda udělal. Měla jsem pro sebou prostou odpověď: „Nevím.“ Prostě nevím, proč se tady to musí dít. Jako bych si tady to zasloužila.

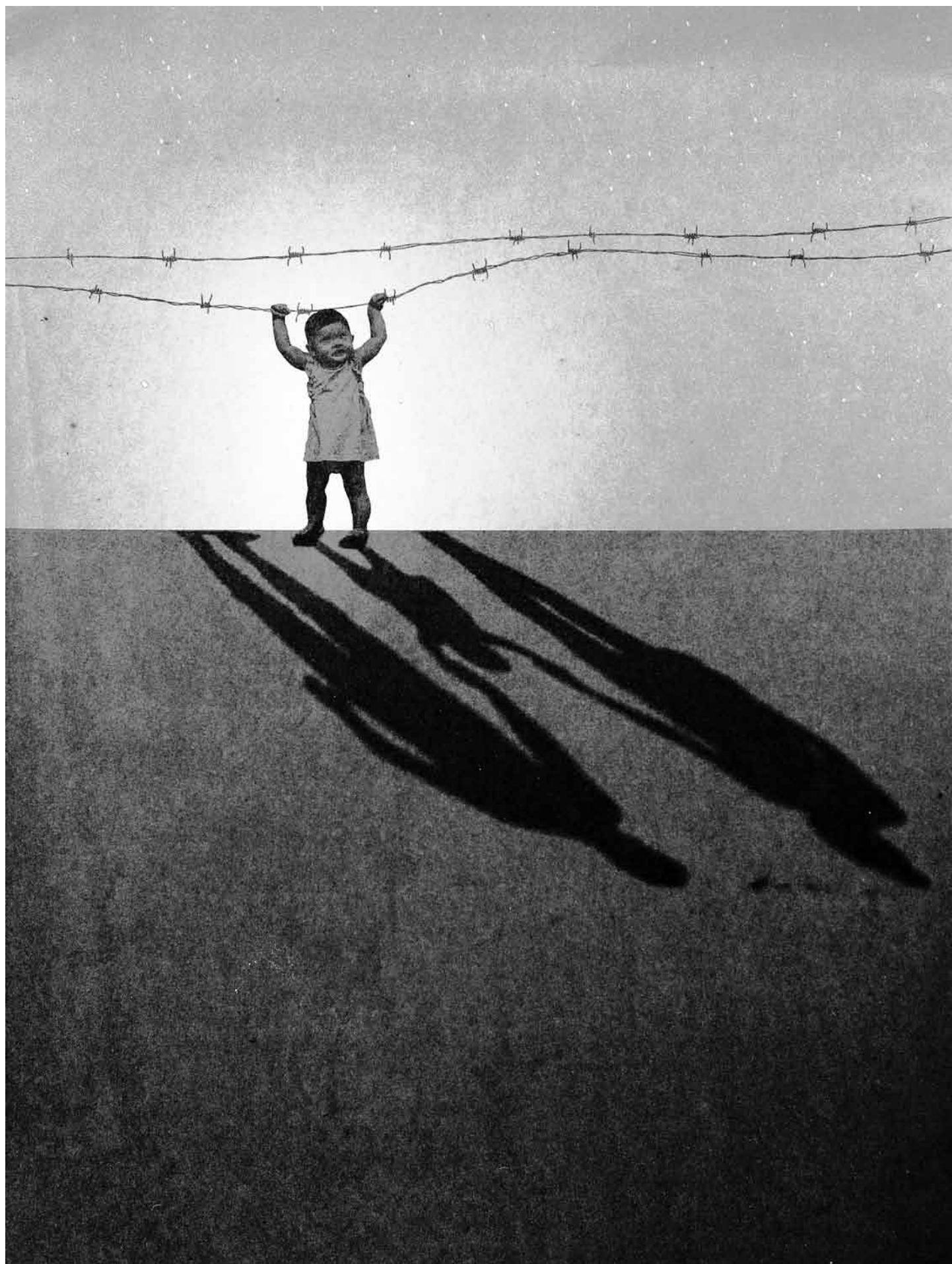
Další den ve škole mě paní učitelka Němcová požádala, jestli si se mnou může promluvit. Byli jsme samy. Zeptala se mě, kde jsem vzala ty modřiny na rukách. Nevěděla jsem, že se jich všimla. Když jsem kreslila, trošku jsem si vyhrnula rukávy. Neměla jsem tušení, proč jsem jí chtěla říct pravdu, asi jsem jí prostě věřila. Pověděla jsem jí to, odkud ty modřiny mám, co se děje u nás doma. Paní učitelka mě měla strašně ráda a já jsem to moc dobře věděla. Teď, když jsem jí všechno řekla, trochu se zhrozila, ale pak mi řekla, že něco vymyslí. Já jsem jí naprosto věřila a doufala jsem, že něco vymyslí.

O týden později mě paní učitelka pověděla, že by mě chtěla adoptovat, protože mě má strašně moc ráda. Nejdřív se ale muselo vyřešit, aby teta se strýcem podepsali papíry pro adopci. Doufala jsem, že se to povedete, protože jsem už u strýce a tety nechtěla bydlet. Paní učitelka mě měla ráda a já zase ji.

Po měsíci všeho vyřizování se to povedlo. Strejda s touto to podepsali a já se mohla od nich odstěhovat. Přestěhovala jsem se k paní učitelce Němcové. Dopadlo to pro mě opravdu dobře a já jsem za to opravdu ráda, ale někdo může skončit ještě v horší situaci než já předtím a nemusí tu pro něj nikdo být, kdo by pak o něj postaral jako o mě. Musíme pomáhat takovým dětem, které se dostanou do hrozných situací, a snažit se jim pomoci a ne se dívat někde z rohu a ještě to sledovat.

Když jsem psala tento příběh, hodně jsem o tom uvažovala. Nikdy bych nechtěla skončit v takové situaci a je mi strašně líto těch dětí, které se v takové situaci vyskytnou. Já mám rodiče, které mám z celého srdce moc ráda a jsem ráda, že je mám. Stojí vždy za mnou a můžu se na ně kdykoliv vždy spolehnout. Nikdy na světě bych je nechtěla vyměnit. Mám rodiče, kteří mě mají rádi a já je, ale někteří nemusí mít takové štěstí. Važte si někteří toho, co máte. Někteří můžou dopadnout ještě o hodně hůř.

Dorota Naarová: Jsem tu bez rodiny
19 let, Střední uměleckoprůmyslová škola, Jablonec n. Nisou (3. kategorie, 3. místo)

BEZNADĚJ ZAKÁZÁNA

Michaela Kučerová, 14 let, ZŠ Kuželov (1. kategorie, 6. místo)

„Bzzzz!“ Slyším stále zvuky komárů, kteří neustále krouží kolem mě. Sedím na zemi před naší chatrčí a jsem moc smutná. To dokládá i píseň, kterou si potichu broukám. Najednou za mnou přiběhne ošetřovatelka Emma, která se o mě v posledních dnech stará. „Amel, pojď za mnou dovnitř na ošetřovnu, začíná pálit slunce.“ Vidím na ní, že mi chce ještě něco říct, ale právě toho se bojím. „Zdravotní stav tvé maminky se zhoršil. Pojď za ní, ráda tě uvidí.“ Zvedám se ze země a následuji ji. Jdu za mou milovanou mámou. Po chvíli ji vidím, jak leží, jakoby bez života. Rozběhnu se k její posteli a obejmu vyčerpané tělo, které po těžké nemoci bojuje z posledních sil. „Amel, můj stav se zhoršuje, jsem unavená. Pamatuj si, že tě mám moc ráda a nikdy tě neopustím, ačkoli mě neuvidíš, stále budu s tebou.“ Pak máma zavřela oči, hluboce vydechla a vydala se na věčnou pouť k nebeským branám. Pustila jsem její ruku a čekala, jestli toto je konec, o kterém mluvila Emma s doktorem, když jsem se s mámou loučila. Podle jejich soucitného výrazu jsem poznala, že mě navždy opustila. „Ne, mami, to mně nemůžeš udělat, co si tu bez tebe počnu?“ Venku mezi tím přestalo pršet. Podívala jsem se na vycházející slunce, z kterého jsem dnes vůbec neměla radost, a pak na Emmu: „Že to není pravda? Že se mi to jenom zdá?“ Ošetřovatelka mě objala a pronesla tichým hlasem: „Neboj se, nic se ti nestane, i když budeš bez maminky, o to se postarám. Přestěhuješ se za mnou na ošetřovnu a budeš mi pomáhat.“ Teprve teď jsem propukla v pláč a uvědomila si, jak moc se mi změnil celý život. Proplakala jsem maminčin skromný pohřeb i pár dnů po něm.

O nějakou dobu později jsem se od Emmy dověděla, že asi za týden má přijet velký vůz, který do naší vesnice přiveze potřebné oblečení a zásoby léků. Doposud tuto činnost vykonávali dospělí z ošetřovny a do velkého města jezdili svým malým autem, které nebylo tak prostorné. Oblečení už bývalo přebrané a my dostali pouze věci, které nikdo nechtěl. Tentokrát se situace změnila, protože při minulé cestě se doktor ve městě domluvil, že auto přijede až do naší vesnice.

Nadechla jsem se čerstvého vzduchu a po několika dnech jsem byla schopná opět vnímat krásný den. Dnes měla naše směna odpoledne volno. Ráda bych si se svou novou kamarádkou vyšla na procházku k řece. Přemýšlela jsem, kam bychom se mohly jít podívat. Tam kolem těch vzrostlých stromů a pak dál přes můstek až k řece. Nakonec jsme si sedly do stínu, chvíli si sdělovaly zážitky z dnešního pracovního dne a dokonce i usnuly. Chladivý potok jsme využily na zpáteční cestě, sloužil k odpočinku našich unavených nohou. Spát jsme šly dříve, protože nás zítra opět čekala půldenní směna na ošetřovně.

Následující den jsem vstala velmi brzy, v hlavě se mi totiž střídaly myšlenky na dva živé sny. Nemohla jsem dostat

z hlavy natěšení na nové oblečení, které by mělo každým dnem dorazit. Jak říká Emma, jsem prý velká parádnice. Na druhou část mého snění se mě přímo zeptala: „Amel, pořád myslíš na maminku, že?“ Má odpověď byla stručná: „Ano, a navždy budu.“ Další dny se nic výjimečného nedělo. Ale jen do té doby, než přijel tak dlouho očekávaný nákladní vůz. Zrovna jsem stála ve frontě s miskou na polévku, když jsem zaslechla rachotivý zvuk motoru. Všichni z vesnice i ti, kterým to zdravotní stav dovozoval, vyšli před ošetřovnu a mávali. Jenom malé děti se schovaly, protože nevěděly, co se děje. Muž a žena, kteří z auta vystoupili, nejdříve mluvili s hlavním doktorem a společně odnesli několik krabic léků do ošetřovny. A potom přišla řada i na ostatní. Z velikých pytlů začali všichni na malém prostranství před ošetřovnou vytahovat různobarevné oblečení. Rozdělili nás na chlapce a dívky a potom se jen dívali, jak si ta krásná trička, kraťasy a sukýnky zkoušíme a odkládáme na hromádky, což znamenalo, že už jsou vlastně naše. Na některých se nacházely i třpytivé kuličky, hvězdičky a další ozdůbky, které jsme nikdy neviděli. A na závěr vytáhli cizí návštěvníci několik sítí proti komárům, to aby ostatní nezemřeli tak, jako moje maminka.

Jednou večer, když jsem Emmě už poněkolkáté předváděla všechno krásné oblečení, které jsem si vybrala, tak někdo zaklepal na dveře. Jaké to bylo překvapení! Přijel můj milovaný bratr! Nejhorší pro mě bylo, když jsem mu musela říct o smrti maminky. Ještě to nevěděl, pracoval i s tatínkem ve velkém městě. Ale to jsem ještě nevěděla, že i on má pro mě smutnou novinu. Pomalu mi začal vysvětlovat, že náš tatínek už není mezi živými. „Amel, tatínek zemřel při teroristickém útoku na centrum města. Po cestě z práce ti chtěl koupit opožděný dárek k narozeninám a hned poté za tebou přijet.“ Nevyloučil možnost, že by si našel práci blíž k naší vesnici, aby věděl, jak si vedu bez rodičů.

Bratr se zdržel jen krátce. Tentokrát jsem si řekla, že plakat nebudu. Slib jsem dodržela. Po namáhavém dnu jsem se rozhodla seřadit si své neklidné myšlenky. Je mi třináct let, pokouším se o plnohodnotný život bez rodičů, mám kamarádku a bratra, který se ke mně snad někdy vrátí. Náplastí na mé bolavé srdce se stane procházka nádhernou večerní krajinou. Ta mi pomůže smířit se se smrtí rodičů. Usedám na trávu plnou kapiček rosy a cítím její chladivé účinky. Pomalu se opírám o zeď ošetřovny, jež byla celý den spalována žářem slunce, zvedám oči ke ztemnělé obloze a k blikajícím světýlkům. Na dětském pokoji jako každý večer, tak i dnes se bude pokračovat ve čtení Malého prince, jedné z nejkrásnějších dětských knížek, kde je ukryto hodně lidské moudrosti. Celodenní zátěž se projevuje na mých víčkách. Za chvíli mám oči úplně zavřené a už jakoby z dálky ke mně doléhá Emmin hlas: „Miluješ-li květinu, která vyrostla na nějaké hvězdě, rád se v noci díváš na nebe. Všechny hvězdy rozkvétají květinami...“

*Jana Hopjanová: Sama v novém městě
15 let, ZŠ Šrámkova, Opava (2. kategorie, 2. místo)*

Žádost o pomoc při vyhledávání pamětníků šoa

Židovské muzeum v Praze spravuje sbírku Rozhovory s pamětníky šoa, která je neocenitelným svědectvím o židovských osudech v průběhu druhé světové války. Tato sbírka je největší svého druhu v České republice. Rozhovory s pamětníky nahrávaly paní Anna Lorencová a Anna Hynčáková, samy přeživší šoa, již od počátku devadesátých let. Rozhovory a jejich autorizované přepisy jsou archivovány v ŽMP v Úseku dokumentace šoa a slouží badatelům, studentům a vzdělávacím institucím.

Tuto naši činnost chápeme nejen jako prostředek, jak zachytit, uchovat a zpřístupnit co nejvíce dokladů o životních osudech konkrétních lidí, ale také jako významný krok k tomu, aby pronásledování českých Židů zůstalo pevně zapsáno v židovské i české kolektivní paměti. Význam výpovědí očitých svědků vzrůstá také vzhledem k přibývajícím případům popírání šoa.

Sbírka rozhovorů, která v současné době čítá 1785 ústně podaných svědectví (v roce 2019 se rozšířila o 53 rozhovorů s narátory z řad první a druhé generace), představuje významný pramen pro historiky, studenty humanitních oborů a novináře či dokumentaristy z celého světa. Ročně se na naše muzeum obrací kolem třiceti badatelů, kteří zpravidla prostudují desítky, někdy i stovky vzpomínek.

Přestože jsme v posledních dvaceti letech – i ve spolupráci s Terezínskou iniciativou a dalšími organizacemi – vyvinuli nemalou snahu o nalezení přeživších, kteří by byli ochotni poskytnout své svědectví, zůstává jich jistě mnoho, které se nám nepodařilo kontaktovat. Jsme si vědomi smutné skutečnosti, že mnoho pamětníků již nežije. Tím spíše, s přihlédnutím k vysokému věku válečné generace, cítíme potřebu co nejrychleji oslovit nám dosud neznámé přeživší, kteří by byli ochotni k rozhovoru pro orální sbírku Židovského muzea v Praze.

Na ně i na ty, kdo by nám s nimi mohli zprostředkovat kontakt, se proto obracíme s touto žádostí. Kontaktovat Židovské muzeum v Praze možno písemně na adresu U Staré školy 1, 118 00 Praha 1, prostřednictvím e-mailové adresy shoahistory@jewishmuseum.cz nebo na telefonním čísle 222 749 227 či 222 749 238.

Předem Vám děkuji za spolupráci v této důležité a naléhavé záležitosti.

Leo Pavlát,
ředitel Židovského muzea v Praze

O Gitě

Evelina Merová

Zemřela naše kamarádka Gita Bakovská. Znaly jsme ji již v daleké terezínské době jako děti. Přátelily jsme se i v pozdější době jako dospělé, pak jako stařenky (teď se nám říká seniorky). Gita byla hodná, pracovitá, vždy hotová pomoci potřebným. Bohužel, poslední roky jsme se viděly málo, jelikož se přestěhovala do Bohumína, ale zůstaly jsme ve styku. Statečně snášela těžkou nemoc a velké bolesti. Tušila, že se už nesetkáme, lítovala, že už Prahu neuvidí. To se také stalo.

V neděli 1. prosince nás navždy opustila. Bohužel, lidský život je příliš krátký. Budeme na ni vzpomínat.

*(O knížce vzpomínek
Ukradené sny jsme psali v č. 83,
leden 2017, s. 9 – pozn. redakce.)*

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.
Redakční rada: Eva Fantová, Zoja Franklová, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.

Číslo 100 vyšlo v březnu 2020.

MK ČR E 10779